

Να σκεφτόμαστε ξανά και ξανά για την Κομμούνα...

Γράφει ο ΜΠΑΜΠΗΣ ΣΥΡΙΟΠΟΥΛΟΣ*

Η επανάσταση στο Παρίσι στις 18 Μαρτίου του 1871 και η επακόλουθη εργατική εξουσία στη γαλλική πρωτεύουσα που διάρκεσε για 72 μέρες είναι σημείο αναφοράς στην ιστορία των επαναστατικών αγώνων της εργατικής τάξης. Η αστική ιστοριογραφία είτε αποσιωπά είτε απαξιώνει αυτό το γεγονός. Αντίθετα, το εργατικό επαναστατικό κίνημα όχι μόνο τιμάει την Παρισινή Κομμούνα αλλά και σκέφτεται πάνω σε αυτήν. Επιφανείς ηγέτες και διανοούμενοι όλων των επαναστατικών ρευμάτων προσπάθησαν να την αποκρυπτογραφήσουν και να εξαγάγουν συμπεράσματα γενικής ισχύος. Το αφιέρωμα των *Τετραδίων Μαρξισμού* παρουσιάζει πλευρές της Παρισινής Κομμούνας και όσων προηγήθηκαν ή επακολούθησαν. Εκτός από την ίδια την Κομμούνα και το ιστορικό της υπόβαθρο τονίζεται η σημασία της στη διαμόρφωση των αντιλήψεων του Μαρξ και του Ένγκελς για την επανάσταση, το κράτος και τη μετάβαση στον κομμουνισμό.

Το αφιέρωμα ξεκινάει με παρέμβαση του **Μάκη Γεωργιάδη** που παρουσιάζει ένα γεωπολιτικό πανόραμα, την ευρύτερη εικόνα (χρονική και τοπική), εντός της οποίας ανήκει η Κομμούνα. Την εποχή που οι εργάτες και η Εθνοφρουρά του Παρισιού υψώνουν τα λάβαρα της Κομμούνας και ο Κάρολος Μαρξ γράφει για τον εμφύλιο πόλεμο στη Γαλλία, βρισκόμαστε ήδη σχεδόν έναν αιώνα μακριά από την ιστορική πτώση της Βαστίλης. Ο

ταραγμένος 19ος αιώνας κυοφορεί επαναστάσεις, άλματα καιπισωγυρίσματα σε μια αδιάκοπη διαδοχή. Μέχρι τα μέσα του αιώνα αλλεπάλληλα επαναστατικά κινήματα σαρώνουν την ευρωπαϊκή ήπειρο. Είναι η εποχή δυναμικής ανάδυσης των εθνικιστικών κινήματων τα οποία συνδέονται και με την κοινωνική ρήξη και την ανατροπή απολυταρχικών καθεστώτων και παγιωμένων αυτοκρατορικών κρατικών δομών.

Το άρθρο του **Στάθη Κουβελάκη** επικεντρώνει στην προσέγγιση της επανάστασης της 18ης Μαρτίου από τον Καρλ Μαρξ, την «Κομμούνα του Μαρξ» σε σχέση με την «Κομμούνα όπως υπήρξε». Αν και δεν ταυτίζονταν δεν ήταν και άσχετες μεταξύ τους. Το πρώτο κομβικό ζήτημα είναι η σχέση της παρισινής επανάστασης με τη δημοτική/κοινοτική αυτονομία και την αντίθεση στον κρατικό συγκεντρωτισμό, η αποκέντρωση των παραγωγικών κοινοτήτων σε συνδυασμό με ένα πανεθνικό παραγωγικό σχέδιο. Το δεύτερο ζήτημα ήταν η σχέση της με τον κοινοβουλευτισμό που είχε δικαιολογημένα ταυτιστεί με την αδυναμία των αντιπροσωπευτικών σωμάτων μπροστά στην εκτελεστική εξουσία, την κυβέρνηση αρχικά και το στρατό τελικά. Αντίθετα, η Κομμούνα ήταν ένα εργαζόμενο σώμα που αναιρούσε τη συνταγματική διάκριση των εξουσιών και έτσι μπορούσε να πραγματοποιήσει τη χειραφέτηση της εργασίας. Παρά τις αναμφίβολες αυτές προθέ-

σεις, γρήγορα ανέκυψαν διαφωνίες για την ανάγκη μιας ισχυρής, έκτακτης λόγω των πολεμικών συνθηκών, «Επιτροπής Κοινής Σωτηρίας». Εντέλει για τον Μαρξ η Παρισινή Κομμούνα ήταν μια πρωτότυπη δημοκρατική μορφή αυτοκυβέρνησης των παραγωγών.

Ο **Δημήτρης Γρηγορόπουλος** παρουσιάζει τα γεγονότα που προηγήθηκαν της Παρισινής Κομμούνας, την επανάσταση στις 18 Μάρτη. Ακολουθεί η εποποιία της επανάστασης στις 18 Μάρτη και τα μέτρα που πρόλαβε να πάρει η νέα εξουσία. Το άρθρο αναδεικνύει τον προλεταριακό χαρακτήρα της νέας εξουσίας και τον σοσιαλιστικό χαρακτήρα των μέτρων που πρόλαβε να πάρει. Οι αποφάσεις της εξετάζονται σε σχέση με τα πολιτικά ρεύματα που εκπροσωπούσαν, τις ανεπάρκειες και τα λάθη τους. Μέσα απ' αυτή την ιστορική εμπειρία, το εργατικό κίνημα ξεπέρασε τις θεωρίες του ουτοπικού σοσιαλισμού, ενώ οι ιδρυτές του μαρξισμού συγκρότησαν περαιτέρω τις απόψεις τους για την ανάγκη τσακίσματος της αστικής κρατικής μηχανής και τα χαρακτηριστικά της προλεταριακής εξουσίας.

Ο **Διονύσης Τζαρέλλας** στο άρθρο του αναφέρεται στο κλασικό ερώτημα-παράδοξο κάθε προσπάθειας κοινωνικής απελευθέρωσης: πώς γίνεται να αλλάξουν οι άνθρωποι αν δεν αλλάζουν οι κοινωνικές συνθήκες όταν για να συμβεί το τελευταίο πρέπει να έχουν αλλάξει οι άνθρωποι. Αν ο Ρουσσώ αναθέτει την έκφραση της βούλησης για κοινωνική αλλαγή στον μεταβατικό νομοθέτη, για τους πρώιμους κομμουνιστές, όπως ο Μπλανκί, και για τον Κ. Μαρξ αυτός ο συλλογικός μεταβατικός νομοθέτης είναι η δικτατορία του προλεταριάτου. Αυτή η εξουσία αίρει το διαχωρισμό μεταξύ της δημοκρατίας και της «κοινωνίας των ιδιωτών» και παρουσιάζονται, σύμφωνα με την οπτική του Μαρξ, η αρνητική στιγμή της, η βία απέναντι στην αστική τάξη, και η θετική, η δι-απαιδαγώγηση του προλεταριάτου στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας. Τελικά, η δικτατορία του προλεταριάτου κάνει πράξη την κατεξοχήν ανθρώπινη αρχή της συνειδητής αλλαγής της κοινωνικής

πραγματικότητας ως άρνηση και δημιουργία. Το άρθρο αναφέρεται στα δύο κύρια παραδοσιακά ρεύματα που ηγεμόνευαν στην Κομμούνα –τους προντονιστές και τους μπλανκιστές– και τη δοκιμασία των αντιλήψεών τους στην πράξη. Τέλος, το άρθρο εξετάζει το ζήτημα του πολιτικού υποκειμένου της εργατικής εξουσίας. Η ύπαρξη εργατικών συμβουλίων δεν αναιρεί την ανάγκη διαμεσολάβησης της προλεταριακής δικτατορίας από τις συνειδητές δυνάμεις της εργατικής τάξης οργανωμένες σε πολιτικό κόμμα.

Με τις δύο δεκαετίες που ακολούθησαν την ήττα της επανάστασης του 1871 ασχολείται το άρθρο της **Ξένιας Μαρίνου**. Στην Γ' Δημοκρατία που ακολούθησε την καταστολή της Παρισινής Κομμούνας αρχικά συντηρητικές-φιλομοναρχικές δυνάμεις και στη συνέχεια οι ρεπουμπλικάνοι. Ενώ μέχρι το 1880 χιλιάδες Κομμουνάροι ήταν στις φυλακές και στην εξορία, το εργατικό κίνημα ανασυγκροτούνταν με οικονομικούς αγώνες ενώ ιδρύθηκε η Εργατική Συνδικαλιστική Ένωση με ρεφορμιστική ηγεμονία. Παράλληλα, υπήρχαν διάσπαρτες σε όλη τη Γαλλία αναρχικές ομάδες ενώ οι απεργίες συνδυάζονταν συχνά με την «προπαγάνδα της πράξης» με τη χρήση του δυναμίτη. Πάντως, η συνολική πολιτική παρέμβαση της εργατικής τάξης έλειπε μέχρι το 1880 που συγκροτήθηκε η Ομοσπονδία του Κόμματος Σοσιαλιστών Γαλλίας που γρήγορα διασπάστηκε σε δύο οργανώσεις, τους «ποσιμπλιστές» (οπαδούς του «εφικτού») και στο Εργατικό Κόμμα με ηγέτη τον μαρξιστή Ζυλ Γκεντ. Οι γαλλικές κυβερνήσεις αμνήστευαν τους πρώην Κομμουνάρους κατά δόσεις με μια διαδικασία ταπεινωτική για τους πτηνόμενους. Πάντως, χιλιάδες εξόριστοι επέστρεψαν και ο Αύγουστος Μπλανκί απελευθερώθηκε το 1879. Την κρίση στην Αριστερά δείχνει η επιρροή του Ζωρζ Μπουλανζέ, εθνικιστή στρατηγού, σε πρώην Κομμουνάρους –ιδίως μπλανκιστές– προς τα τέλη της δεκαετίας του 1880.

Το αφιέρωμα κλείνει με το άρθρο της **Χρύσας Καραμήτρου** που αναφέρεται στην αντιθρησκευτική-αντικληρικαλιστική διάσταση της Παρισινής Κομμούνας.

Η Καθολική Εκκλησία ήταν ανέκαθεν ιδεολογικό στήριγμα της γαλλικής φεουδαρχίας και μοναρχίας και ταυτόχρονα συλλογικός μεγαλογιοκτήμενος. Η Γαλλική Επανάσταση στη ριζοσπαστική της περίοδο καθιέρωσε τη λατρεία του «Υπερτάτου Όντος» – μιας εκδοχής ντεϊσμού – σε μια προσπάθεια απογύμνωσης της Καθολικής Εκκλησίας από τα υλικά και ιδεολογικά της προνόμια. Ο 19ος αιώνας χαρακτηρίστηκε από ένα ισχυρό ρεύμα θρησκευτικής αδιαφορίας και υποστήριξης της επιστήμης και της φιλοσοφίας απέναντι στη θρησκεία. Τις παραμονές της παρισινή επανάστασης ο ντεϊσμός έδινε τη θέση του στον μαχητικό υλισμό. Η Παρισινή Κομμούνα συνεχίζοντας αυτή την επαναστατική παράδοση παίρνει συγκεκριμένα μέτρα καθιέρωσης της ανεξίθρησκείας, χωρισμού της Εκκλησίας από το κράτος και δήμευσης της περιουσίας της. Η Εκκλησία είχε σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση, ιδιαίτερα για τα κορί-

τσια και η νέα εξουσία πήρε σημαντικές αποφάσεις για αποκαθάλωση θρησκευτικών συμβόλων από τα σχολεία και κατάργηση των εκκλησιαστικών σχολείων. Η αντεπανάσταση της κυβέρνησης των Βερσαλλιών επισφράγισε συμβολικά τη νίκη της ανεγείροντας στο λόφο της Μομάρτης το ναό της Σακρέ Κερ, της «Ιερής Καρδιάς», εκεί που ξεκίνησε η επανάσταση στις 18 Μαρτίου με τη σύγκρουση για τα κανόνια της Εθνοφρουράς.

Τέλος, τα *Τετράδια Μαρξισμού* φιλοξενούν μια ιδιαίτερη παρέμβαση του **Αντώνη Γαζάκη** για την Κομμούνα. Ο συγγραφέας, μέλος της Συντακτικής Επιτροπής του ηλεκτρονικού περιοδικού *Marginalia*, περιδιαβαίνει στο αφιέρωμα των *Marginalia* στην Παρισινή Κομμούνα (Μάιος 2021), γράφοντας τόσο για την «κοινοτική» διαδικασία υλοποίησης του αφιερώματος, όσο και για το πώς αντίστοιχα αφιερώματα αποτελούν διαδικασίες μάθησης και αναστοχασμού. **T**